

Є. К. Карлюга, аспірантка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра загальноправових дисциплін та міжнародного права
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: llizakarlyuga@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0003-6149-4657>

ПОНЯТТЯ САНКЦІЙ В ДОКТРИНІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Стаття досліджує проблематику санкцій в міжнародному праві, зосереджуючись на дефініції цього терміну. Вже не одне десятиліття вказане питання представляє інтерес для дослідників, однак донині не існує загальноприйнятого підходу до його розв'язання ані на рівні доктрини міжнародного права, ані на рівні його джерел. Ця термінологічна невизначеність створює прикладні проблеми, пов'язані зі спірними практиками застосування санкцій та їх подальшої правової оцінки з точки зору міжнародного права. У нинішніх умовах нагальність вирішення цих проблем набуває особливого значення у зв'язку зі зростанням кількості санкційних режимів. Зарубіжна наука міжнародного права присвячує дедалі більше уваги розв'язанню питань, пов'язаних із визначенням поняття «санкції», що, на жаль, є менш властивим для вітчизняної науки. В сукупності зазначені чинники вказують на доцільність проведення цього дослідження, яке має на меті окреслити коло тих заходів, що визначаються як санкції в сучасному міжнародному праві.

В результаті проведеного аналізу стверджується, що науці міжнародного права притаманні два підходи до визначення санкцій. Перший, широкий підхід пропонує охоплювати поняттям санкції примусові заходи, вжиті потерпілою державою індивідуально в порядку самопомоги у вигляді контрзаходів та реторсій для забезпечення дотримання правопорушником порушених зобов'язань, а також примусові заходи, застосовані колективно РБ ООН в порядку глави VII Статуту ООН для відновлення міжнародної законності. Натомість, другий, вузький підхід визначає санкції виключно як примусові заходи, що застосовуються РБ ООН відповідно до глави VII Статуту ООН. Автор робить висновок, що вузький підхід наразі вважається панівним в науці та таким, що відповідає положенням сучасного міжнародного права.

Одночасно з цим, звертається увага на широко розповсюджений в світовій практиці феномен так званих «односторонніх санкцій», дефініція та правова природа яких також залишаються дискусійними. В результаті огляду наявних визначень робиться висновок, що спільним для них є розуміння цих мір як примусових заходів, застосованих державою, групою держав або міжнародними організаціями без схвалення РБ ООН, з метою примусу іншої держави до зміни її політики. Таке розуміння «односторонніх санкцій» виключає їх ототожнення з «санкціями» в строгому сенсі слова і відповідно до переважаючого вузького підходу до їх визначення. Натомість, практика державних відносин свідчить про активне застосування цих заходів та їх ідентифікацію як «санкцій» в текстах внутрішнього законодавства, що приводить до висновків, що фактично в сучасній міжнародній дійсності існують два різні за своїми характерними ознаками примусові заходи, які одночасно носять назву «санкції». Серед них, примусові заходи, вжиті РБ ООН на виконання повноважень відповідно до глави VII Статуту ООН, а

також примусові заходи, застосовані державою, групою держав або міжнародними організаціями без схвалення РБ ООН, з метою примушення іншої держави до зміни її політики.

Ключові слова: санкції, примусові заходи, реторсії, репресалії, контрзаходи, односторонні санкції.

Постановка проблеми. Проблематика санкцій в міжнародному праві є однією з центральних тем наукового дискурсу. Підвищена увага до цього інституту почала привертатися ще в другій половині ХХ століття, і, як свідчить огляд міжнародно-правової літератури, не згасає і сьогодні. Водночас, незважаючи на підвищений інтерес з боку вчених, варто констатувати значну розбіжність у їх підходах до різних аспектів вивчення цього феномену, зокрема й до такого базисного, як саме поняття санкцій. Наявна термінологічна неоднозначність створює певні труднощі, пов'язані в тому числі зі спірними практиками застосування цих заходів та подальшим наданням їм відповідної правової оцінки з точки зору міжнародного права. В умовах сьогодення нагальність розв'язання цих труднощів набуває особливої значущості з огляду на постійно зростаючу кількість загроз та порушень міжнародного миру і безпеки та кореспондуючу цьому тенденцію застосування суб'єктами міжнародного права різноманітних за своєю правовою природою примусових заходів як мір реагування на такі загрози і порушення. Вказані чинники зумовлюють необхідність проведення ретельного доктринального дослідження дефініції «санкції».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжна міжнародно-правова література характеризується помітною зацікавленістю у вивченні різних теоретичних та практичних питань, пов'язаних з санкціями. Серед фахівців, праці яких були присвячені дослідженню дефініції цих заходів, можна виділити Ш. Босільйон (С. Beaucillon), Т. Руйса (Т. Ruys), Ж.-М. Тувенена (J.-M. Thouvenin), О. Хофер (А. Hofer), К. Портелу (С. Portela), М. Асаду (М. Asada), Дж. Абі-Сааба (G. Abi-Saab), А. Пеллета (А. Pellet), А. Мірон (А. Miron). Вітчизняна наука, на жаль, виявляє менше інтересу до зазначеної сфери. Поняття санкцій було предметом дослідження таких українських вчених, як О. В. Буткевич, В. А. Василенко, Ю. О. Седляр, Ю. В. Малишева, К. В. Громовенко, В. А. Ведькал, І. С. огли Нуруллаєв, Н. Я. Якимчук.

Мета статті полягає у дослідженні існуючих у доктрині міжнародного права підходів до визначення поняття «санкції» та, на підставі їх аналізу, досягнення чіткого розуміння відносно того, які заходи охоплюються цим терміном відповідно до сучасного міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Наукова дискусія навколо визначення терміну «санкції» в міжнародному праві триває вже не перше десятиріччя. За цей час стало зрозуміло, що проблематика санкцій носить, в першу чергу, концептуальний характер. Це передбачає, що дослідження цих заходів зазвичай відбувається крізь призму певної концепції праворозуміння, якою пояснюється сутність і призначення права загалом та міжнародного права, зокрема. В цьому зв'язку, в контексті санкцій одним із вирішальних факторів, який впливає на їх дефініцію, встановлення ознак та навіть визнання факту існування таких заходів

[7, с. 576], а концепція контрзаходів – заходи, що є несиловими за своєю природою [8, с. 230].

Слід відмітити, що термін «контрзаходи» увійшов в активний ужиток тільки з початком роботи Комісії міжнародного права ООН над Проектом статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 року (далі – Проект статей) [9, с. 321], тому можна помітити, що в літературі до того часу зберігалася тенденція використання поняття «репресалії» для позначення ідентичного кола примусових заходів, що виглядає дещо некоректним, оскільки наразі термін «репресалії» використовується у вузькому значенні для позначення військових репресалій, до яких вдаються в умовах збройного конфлікту.

Також варто підкреслити, що Проект статей не містить визначення терміну «контрзаходи», проте його аналіз дозволяє дійти висновку, що під контрзаходами необхідно розуміти мирні примусові заходи потерпілої держави щодо держави-правопорушниці, до яких потерпіла держава вдається в односторонньому порядку і у відповідь на первісно вчинене міжнародно-протиправне діяння з метою спонукання держави-правопорушниці до виконання своїх зобов'язань [3, с. 2]. При цьому, примусовий характер контрзаходів означає застосування щодо правопорушника заходів, які б за звичайних обставин порушували норми міжнародного права, однак неправомірність яких виключається у разі дотримання вимог, закріплених у Проекті статей (статті 49-54).

Окрім цього, під час обговорення концепції контрзаходів, Комісія міжнародного права ООН звернула увагу на реторсії – інший, відмінний від контрзаходів вид примусових заходів. Як підкреслюється у Проекті статей, контрзаходи слід протиставляти реторсіям – «недружнім», але сумісним з міжнародним правом актам, які можуть застосовуватися як у відповідь на недружній акт іншої держави, так і на попередньо скоєне нею міжнародно-протиправне діяння [10, с. 128].

Таким чином, зміни міжнародних відносин, їх супутнє теоретичне осмислення та нормативне закріплення призвели до розуміння, що кожна міжнародно-правова норма фактично забезпечена санкцією – примусовими заходами у вигляді контрзаходів та реторсій. Як підсумовує М. Е. О'Коннел, санкції є невід'ємною частиною міжнародного права, як і будь-якої правової системи, хоча й існують не у формі «простого поліцейського примусу» [8, с. 7, 10].

Водночас на цьому інститут санкцій в міжнародному праві не зупинив свій розвиток, оскільки Статут ООН передбачав й інші нововведення. Зокрема, мова йде про закріплення у главі VII повноважень Ради Безпеки ООН (далі – РБ ООН) на визначення існування «загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії» та застосування примусових заходів «для підтримки або відновлення міжнародного миру й безпеки» [11, ст. 39]. Такі положення Статуту ООН стали величезним кроком вперед, адже вперше функції встановлення факту вчинення правопорушення та держави-делінквента, прийняття рішення щодо застосування невійськових і військових санкцій та їх виконання було централізовано в руках органу міжнародної організації – Ради Безпеки ООН [11, ст. 41-42].

Показово, що, незважаючи на широку практику застосування терміну «санкції» для позначення примусових заходів, регламентованих статтями 41 і 42 Статуту ООН, сам термін не фігурує в документі, замість нього використовується

термін «заходи». На думку деяких правників, цей фактор, а також їх переконаність, що термін «санкції» має використовуватися тільки в контексті тих примусових заходів, що застосовуються у відповідь на правопорушення [12, с. 494], свідчать про спірність застосування цього терміну по відношенню до заходів РБ ООН. Додатково зауважується, що Статут ООН не уповноважує Раду Безпеки застосовувати примусові заходи у випадках вчинення міжнародного правопорушення, обмежуючи сферу такого застосування до ситуацій загрози миру, порушення миру або акту агресії. На підставі цих міркувань робиться висновок про недоречність вживання терміну «санкції» для позначення примусових заходів, врегульованих статтями 41 і 42 Статуту ООН.

Не поділяючи наведені погляди, зауважимо, що останні, в цілому, не знайшли підтримки ані в теоретичній, ані в практичній площинах. В якості їх критики стверджувалося, що заходи РБ ООН підпадають під категорію санкцій, оскільки вони вживаються проти тих, хто порушує «нечітко сформульоване, але включене до Статуту зобов'язання утримуватися від будь-яких дій, що становлять загрозу миру або порушення миру, а також від будь-якого акту агресії» [13, с. 151]. Окрім цього, в самих резолюціях РБ ООН відповідні заходи часто називаються «санкціями» [14, с. 4].

У такий спосіб, з прийняттям Статуту ООН поняття санкцій в міжнародному праві було розширене і охоплювало санкції, які (1) вживаються потерпілою державою індивідуально (децентралізовано) в порядку самопомоги у вигляді контрзаходів та реторсій для забезпечення дотримання правопорушником порушених зобов'язань; (2) вживаються колективно (централізовано) за допомогою інституціонального механізму ООН для відновлення міжнародної законності.

Як свідчить подальший аналіз наукових досліджень, такий підхід до визначення поняття санкцій не отримав одностайного визнання. Вчені продовжували пропонувати власні дефініції санкцій, які або полягали у частковій модифікації вищенаведеного визначення, або передбачали пропозицію абсолютно іншого розуміння цих заходів. На жаль, обмежений обсяг цього дослідження не дозволяє висвітлити усі наявні тлумачення терміну «санкції», натомість уваги потребують найсуттєвіші з них.

Так, одним із критиків такого широкого підходу до вияснення поняття «санкції» виступив Ф. Райт, який висловлював сумніви щодо того, чи можна односторонні акти самопомоги, де держава діє як «власний суддя і шериф», категоризувати як санкції [8, с. 144]. Аналогічні застереження можна знайти в роботах Дж. Абі-Сааба, який визначає санкції як «примусові заходи, що вживаються на виконання рішення компетентного соціального органу, тобто органу, юридично уповноваженого діяти від імені спільноти». Ця риса відрізняє санкції від примусових заходів, застосованих індивідуально державами або групою держав поза рішенням такого органу. Останні заходи є «залишками» самопомоги, «приватного правосуддя», що існували в період класичного міжнародного права, а в рамках його сучасного стану функціонують відповідно до вузьких правових обмежень [15, с. 32, 38-39]. Схожий вузький підхід підтримувався і Комісією міжнародного права ООН, яка під санкціями пропонувала розуміти лише заходи примусу, що застосовуються відповідно до уста-

новчого документа певної міжнародної організації, зокрема відповідно до глави VII Статуту ООН [10, с. 75]. Такі заходи вживаються міжнародними організаціями як представниками міжнародного співтовариства, які наділені державами відповідними повноваженнями, що надає їм принципову відмінність від індивідуальних дій держав.

Одночасно з цим, на нашу думку, вищенаведений підхід потребує певної деталізації в частині того, що під санкціями необхідно розуміти примусові заходи, до яких вдається не будь-яка організація, а саме ООН і саме на виконання повноважень, закріплених главою VII її Статуту. Таке розуміння базується, по-перше, на вищенаведеному уявленні про компетентний орган, юридично уповноважений міжнародним співтовариством на застосування санкцій. По-друге, на тому факті, що ООН є єдиною організацією, членство і повноваження якої є достатньо широкими, щоб представляти міжнародне співтовариство в цілому [16]. По-третє, на тому, що Статут ООН як міжнародний договір, згоду на обов'язковість якого було надано 193 державами, закріплює повноваження РБ ООН приймати рішення щодо вжиття примусових заходів.

При цьому, за допомогою такого уточнення, з одного боку, санкції відокремлюються від так званих «інституційних санкцій», які накладаються міжнародними організаціями на підставі їх внутрішнього права у разі порушення останнього державою-членом такої міжнародної організації [17, с. 21]. Ці інституційні санкції втілюються у формі призупинення прав та привілеїв, які випливають із членства у міжнародній організації, як наприклад позбавлення права голосу за несплату внесків, позбавлення права на представництво в органах міжнародної організації [12, с. 500]. З іншого боку, звертається увага на відмінність між санкціями ООН та примусовими заходами інших міжнародних організацій, спрямованих проти держав, які не є їх членами та міжнародно-протиправним діянням яких не було завдано прямої шкоди таким міжнародним організаціям. В цілому, важливість такого розмежування пояснюється різним міжнародно-правовим регулюванням, що оформлює використання згаданих вище примусових заходів. Адже, хаотичне підведення всіх актів примусу під поняття «санкції», щодо яких існує презумпція їх правомірності, означало би, що вона поширюється на всі ці заходи, що, однак не відповідає положенням міжнародного права. Зокрема, це стосується примусових дій регіональних міжнародних організацій, до яких пред'являються додаткові вимоги щодо їх законності у вигляді попереднього схвалення РБ ООН цих дій [11, ст. 53].

Показово, що, незважаючи на згадані правові приписи, в світовій практиці активно просувається тенденція накладення державою, групою держав або регіональними міжнародними організаціями примусових заходів економічного, політичного та іншого характеру автономно, тобто без дозволу РБ ООН [18]. Примусові заходи цього різновиду не отримали чіткого найменування, а їх теоретичне обговорення супроводжується такими різноманітними термінами, як «односторонні примусові заходи», «односторонні економічні санкції» [19, с. 4], «односторонні санкції» [20, с. 4], «автономні санкції» [14, с. 3]. В текстах релевантного національного законодавства також використовуються терміни «санкції» [21] та «обмежувальні заходи» [22].

Привертає увагу і те, що дефініції наведених термінів не вирізняються одноманітністю. Так, Європейський Союз (далі – ЄС) під терміном «обмежувальні

заходи», який, до речі, використовується як взаємозамінний з терміном «санкції», розуміє заходи, що не є каральними за своєю природою, а застосовуються з метою змінити політику або діяльність сторони (або сторін), проти якої спрямовані такі заходи і яка є відповідальною за відповідну поведінку. В розумінні ЄС, «відповідною поведінкою» може вважатися неповага до міжнародного права або прав людини, проведення політики або дій, що не відповідають принципам верховенства права або демократії [22]. Сполучені Штати Америки, у свою чергу, визначають санкції як примусові економічні або дипломатичні заходи, що вживаються проти об'єкта з метою домогтися змін у його поведінці [23, с. 1]. Третє визначення і термін використовуються Консультативним комітетом Ради ООН з прав людини. Останній віддає перевагу поняттю «односторонні примусові заходи», під якими розуміє використання економічних, торговельних або інших заходів, які вживаються державою, групою держав або міжнародними організаціями без схвалення РБ ООН, з метою примушення іншої держави до зміни її політики або чинення тиску на окремих осіб, груп або організації в державах, проти яких спрямовані такі заходи, для того щоб вплинути на перебіг подій [19, с. 5].

Окрім термінологічного непорозуміння, в науці дискусійними залишаються й інші аспекти цього явища, в тому числі його правова природа, узгодженість з міжнародно-правовими вимогами та співвідношення з примусовими заходами, що пропонуються міжнародним правом. Звичайно, розв'язання всіх цих питань не входить до мети цього дослідження, однак окремі коментарі в контексті феномену «односторонніх санкцій» все ж таки є доречним зробити, враховуючи те, що теоретичне осмислення «односторонніх санкцій» спровокувало певні зміни до підходів визначення власне санкцій. Так, було висунуто пропозицію об'єднати терміном «міжнародні санкції» односторонні санкції, що застосовуються окремими державами, та багатосторонні санкції, що схвалюються в межах міжнародної організації або неформальною групою держав. Одразу за цією тезою послідував критичний коментар, що, хоча така класифікація є технічно логічною, у кінцевому підсумку остання є хибною, оскільки не враховує усталений в міжнародному праві підхід, який під «багатосторонніми» або «колективними» санкціями розуміє виключно примусові заходи, що приймаються РБ ООН на підставі глави VII Статуту ООН. Тому, з огляду на це зауваження, санкції в міжнародному праві мають включати дві відмінні між собою групи: багатосторонні санкції як санкції, застосовані за рішенням РБ ООН, та односторонні санкції як санкції, застосовані поза рішенням РБ ООН [24, с. 3-4].

Однак, навіть і ця класифікація не здобула одностайного визнання і схвалення, що пояснюється незгодою деяких правників з ужитком терміну «санкції» для ідентифікації примусових заходів, прийнятих за відсутності відповідного рішення РБ ООН. Обґрунтовується така позиція тим, що наречення примусового заходу найменуванням «санкція» автоматично припускає його правомірність, що в контексті «односторонніх санкцій» є досить спірним. До того ж, кваліфікація односторонніх примусових заходів, накладених державою, їх групою або регіональною міжнародною організацією проти держави-делінквента, в якості санкцій наводило би на думку, що існує ієрархія між

державами, між тими, хто «санкціонує», і тими, хто є адресатом цих санкцій. Це, однак, суперечить Статуту ООН, який відобразив координаційний характер міжнародного права, закріпивши принцип суверенної рівності усіх держав-членів ООН [25, с. 6]. Також, «одностороннім санкціям» бракує органу, уповноваженого, по-перше, встановити факт порушення правової норми, а, по-друге, застосувати примусові заходи проти правопорушника з метою примушення його до виконання міжнародних зобов'язань та відновлення міжнародної законності. Більш того, мета застосування цих заходів, як випливає з процитованих вище дефініцій, не завжди співпадає з забезпеченням дотримання міжнародного права, а може полягати у досягненні цілей зовнішньої політики окремої держави [16]. Про це свідчить, наприклад, санкційна політика Великої Британії, відповідно до якої санкції застосовуються на виконання міжнародних зобов'язань, або коли це необхідно для цілей національної чи міжнародної безпеки, або для просування інших зовнішньополітичних цілей Великої Британії [26, с. 7].

Тим не менш, незважаючи на вказані зауваження, на практиці можна спостерігати активне застосування примусових заходів державою, групою держав або міжнародними організаціями в односторонньому порядку, кваліфікуючи в текстах релевантного законодавства такі заходи як «санкції».

Висновки і пропозиції. Прослідкувавши розвиток міжнародних відносин та зміни їх правової регламентації, яка такому розвитку або передувала, або відображала вже фактичну практику, можна зробити висновок, що в сучасному міжнародному праві превалює розуміння санкцій відповідно до вузького підходу, а саме як примусових заходів, що застосовуються РБ ООН відповідно до глави VII Статуту ООН. Це, у свою чергу, вказує на необхідність розмежування санкцій від інших заходів примусового характеру, які також пропонувалося охоплювати терміном «санкції» відповідно до ширшого підходу. В першу чергу, мова йде про реторсії та контрзаходи як дозволені міжнародним правом акти примусу, що застосовуються в порядку самопомогі потерпілою від міжнародного правопорушення державою з метою забезпечення дотримання правопорушником його зобов'язань.

Окрім цього, сучасна практика міжнародних відносин збагатила порядок денний феноменом так званих «односторонніх санкцій», щодо поняття та сутності яких також не існує загальноприйнятого розуміння. Огляд декотрих дефініцій цього поняття дає підстави стверджувати про наявність певних спільних та таких, що не викликають заперечень, характеристик, притаманних цим заходам. Серед цих характеристик слід виділити, по-перше, примусовий характер «односторонніх санкцій», по-друге, порядок їх застосування, який полягає у вжитті цих заходів державою, групою держав або регіональними міжнародними організаціями без відповідного рішення РБ ООН, та, по-третє, мету їх вжиття, яка зводиться до примушення держави змінити проведену політику. При цьому, така політика може не завжди становити порушення міжнародного права, а примус, спрямований на її зміну, не завжди може передбачати забезпечення дотримання міжнародних зобов'язань, слугуючи, натомість, досягненню цілей зовнішньої політики та(або) національної безпеки окремої держави.

Ці риси відрізняють «односторонні санкції» від санкцій в їх переважаючому на сьогодні розумінні як примусових заходів, застосованих РБ ООН в межах

компетенцій, наданих главою VII Статуту ООН, та не дозволяє визнавати їх «санкціями» в строгому сенсі слова. Попри це, а також незважаючи на досі невизначений міжнародно-правовий статус «односторонніх санкцій», державна практика свідчить про активне застосування цих заходів та їх ідентифікацію як «санкції» в текстах внутрішнього законодавства. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що фактично сучасний стан міжнародних відносин вказує на існування двох різних за своїми характерними ознаками примусових заходів, які одночасно носять назву «санкції». Серед них, як вже вказувалося, примусові заходи, вжиті РБ ООН на виконання повноважень відповідно до глави VII Статуту ООН, а також примусові заходи, застосовані державою, групою держав або міжнародними організаціями без схвалення Ради Безпеки ООН, з метою примусення іншої держави до зміни її політики.

Список використаної літератури

1. Penner J. McCoubrey and White's Textbook on Jurisprudence. 4th ed. Oxford : Oxford University Press, 2008. 272 p.
2. Austin J. The Province of Jurisprudence Determined. New York : Prometheus Books, 2000. 410 p.
3. Hart H. L. A. The Concept of Law. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2012. 400 p.
4. Proukaki E. K. The Problem of Enforcement in International Law. Abingdon : Routledge, 2010. 331 p.
5. Kelsen H. Pure Theory of Law. Translation from the Second German Edition by Max Knight. Berkeley : University of California Press, 1967. 356 p.
6. Kunz J. L. Sanctions in International Law. The American Journal of International Law. 1960. № 54(2). P. 324-347.
7. Вєдькал В. А., Агамалієв Е. А. Теоретичні та практичні аспекти санкцій у міжнародному праві. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10/2021. С. 575-577.
8. O'Connell M. E. The Power and Purpose of International Law. Oxford : Oxford University Press, 2008. 408 p.
9. Малишева Ю. В. Відмежування поняття «санкції» від суміжних понять «примусові заходи» та «контрзаходи» в міжнародному праві. Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 320-324.
10. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries from November 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf (дата звернення: 08.05.2024).
11. United Nations Charter from 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (дата звернення: 08.05.2024).
12. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії: підручник / за ред. В. Г. Буткевича. Київ : Либідь, 2002. 608 с.
13. Thouvenin J.-M. Articulating UN Sanctions with Unilateral Restrictive Measures. Research Handbook on Unilateral and Extraterritorial Sanctions / C. Beaucillon ed. Cheltenham : Edward Elgar Publishing Limited, 2021. P. 149-164.
14. Asada M. Definition and Legal Justification of Sanctions. Economic Sanctions in International Law and Practice / M. Asada ed. Abingdon : Routledge, 2020. P. 3-23.
15. Abi-Saab G. The Concept of Sanction in International Law. United Nations Sanctions and International Law / V. Gowlland-Debbas ed. Leiden : Brill | Nijhoff, 2001. P. 29-41.
16. Pellet A., Miron A. Sanctions. Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL]. 2013. № 26. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e984> (дата звернення: 08.05.2024).
17. Ruys T. Sanctions, Retortions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework. Research Handbook on UN Sanctions and International Law / L. van den Herik ed. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2017. P. 19-51.
18. Resolution adopted by the Human Rights Council on 3 April 2023: Human Rights Coun-

- cil, UN Doc. A/HRC/RES/52/13, 2023. URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=dtYoAzPhJ4NMMy4Lu1TOebIM8c1X4GZjGEGHV9SBM9XQt4SQ0RWY30JzJLjV0g%2BZaP47sBKJO97xSEO%2FyfSWbQK%2FMJZAKHP6cmUoGfXjGp%2FvRz1Fa%2FcFud1PWkNlxh3N> (дата звернення: 08.05.2024).
19. Research-based progress report of the Human Rights Council Advisory Committee Containing Recommendations on Mechanisms to Assess the Negative Impact of Unilateral Coercive Measures on the Enjoyment of Human Rights and to Promote Accountability: Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/28/74, 2015. 19 p. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/022/08/pdf/g1502208.pdf?token=jT4j3O8FR4NJEh0L46&fe=true> (дата звернення: 08.05.2024).
 20. Portela C. The EU's Use of 'Targeted' Sanctions: Evaluating Effectiveness. EU Foreign Policy. CEPS Working Document. 2014. № 391. P. 1-45.
 21. Comprehensive Iran Sanctions Accountability, and Divestment Act of 2010: U. S. Government, Public Law 111-195, 2010. URL: <https://www.congress.gov/111/plaws/publ195/PLAW-111publ195.pdf> (дата звернення: 08.05.2024).
 22. Sanctions (Restrictive Measures): An official website of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/sanctions-restrictive-measures.html> (дата звернення: 08.05.2024).
 23. U.S. Sanctions: Overview for the 118th Congress: Congressional Research Service. 2024. 3 p. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12390> (дата звернення: 08.05.2024).
 24. Beaucillon C. An Introduction to Unilateral and Extraterritorial Sanctions: Definitions, State of Practice and Contemporary Challenges. Research Handbook on Unilateral and Extraterritorial Sanctions / C. Beaucillon ed. Cheltenham : Edward Elgar Publishing Limited, 2021. P. 1-17.
 25. Report of the Special Rapporteur on the Negative Impact of Unilateral Coercive Measures on the Enjoyment of Human Rights, Idriss Jazairy: Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/30/45, 2015. 18 p. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/177/05/pdf/g1517705.pdf?token=Wb8YBELFA1ByfkVUS6&fe=true> (дата звернення: 08.05.2024).
 26. Public Consultation on the United Kingdom's Future Legal Framework for Imposing and Implementing Sanctions. Government Response: HM Government. 2017. 26 p. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a8242cae5274a2e87dc1ff0/consultation-uk-future-legal-framework-sanctions-government-response.pdf> (дата звернення: 08.05.2024).

References

1. Penner, J. (2008). McCoubrey and White's Textbook on Jurisprudence. 4th ed. Oxford : Oxford University Press.
2. Austin, J. (2000). The Province of Jurisprudence Determined. New York : Prometheus Books.
3. Hart, H. L. A. (2012). The Concept of Law. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press.
4. Proukaki, E. K. (2010). The Problem of Enforcement in International Law. Abingdon : Routledge.
5. Kelsen, H. (1967). Pure Theory of Law. Translation from the Second German Edition by Max Knight. Berkeley : University of California Press.
6. Kunz, J. L. (1960). Sanctions in International Law. The American Journal of International Law, 54(2), 324-347.
7. Vedkal, V. A., & Ahamaliiev, E. A. (2021). Theoretical and practical aspects of sanctions in international law. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal, 10/2021 [in Ukrainian].
8. O'Connell, M. E. (2008). The Power and Purpose of International Law. Oxford : Oxford University Press.
9. Malysheva, Yu. V. (2014). Distinguishing the concept of «sanctions» from the related concepts of «coercive measures» and «countermeasures» in international law. Chasopys Kyivskoho universytetu prava, 1 [in Ukrainian].
10. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries. (2001, November). URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf

11. United Nations Charter. (1945, June 26). URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
12. Butkevych, V. H., Mytsyk V. V., & Zadorozhnii O. V. (2002). International Law. Fundamentals of theory: textbook. V. H. Butkevych (Ed.). Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
13. Thouvenin, J.-M. (2021). Articulating UN Sanctions with Unilateral Restrictive Measures. In C. Beaucillon, (Ed.), Research Handbook on Unilateral and Extraterritorial Sanctions (pp. 149-164). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
14. Asada, M. (2020). Definition and Legal Justification of Sanctions. In M. Asada, (Ed.), Economic Sanctions in International Law and Practice (pp. 3-23). Abingdon: Routledge.
15. Abi-Saab, G. (2001). The Concept of Sanction in International Law. In V. Gowlland-Debbas (Ed.), United Nations Sanctions and International Law (pp. 9-41). Leiden: Brill | Nijhoff.
16. Pellet, A., & Miron, A. (2013). Sanctions. Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL], 26. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:e-pil/9780199231690/law-9780199231690-e984>.
17. Ruys, T. (2017). Sanctions, Retortions and Countermeasures: Concepts and International Legal Framework. In L. van den Herik (Ed.), Research Handbook on UN Sanctions and International Law (pp. 19-51). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
18. Resolution adopted by the Human Rights Council on 3 April 2023 No A/HRC/RES/52/13. (2023, April 17). URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=d%20tYoAzPhJ4NMy4Lu1TOebIM8c1X4GZjGEGHV9SBM9XQt4SQ0RWY30JzJLjV0g%20BZaP47sBKJO97xSEO%20FyfSWbQK%20FMJZAKHP6cmUoGfXjGp%20FvdRz1Fa%20FcFUD1PWkNlxh3N>.
19. Research-based progress report of the Human Rights Council Advisory Committee Containing Recommendations on Mechanisms to Assess the Negative Impact of Unilateral Coercive Measures on the Enjoyment of Human Rights and to Promote Accountability No A/HRC/28/74. (2015, February 10). URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/022/08/pdf/g1502208.pdf?token=jT4j3O8FR4NJEx0L46&fe=true>.
20. Portela, C. (2014). The EU's Use of 'Targeted' Sanctions: Evaluating Effectiveness. EU Foreign Policy. CEPS Working Document, 391, 1-45.
21. Comprehensive Iran Sanctions Accountability, and Divestment Act No 111-195. (2010, July 1). URL: <https://www.congress.gov/111/plaws/publ195/PLAW-111publ195.pdf>.
22. Sanctions (Restrictive Measures): An official website of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/sanctions-restrictive-measures.html>.
23. U.S. Sanctions: Overview for the 118th Congress: Congressional Research Service. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12390>.
24. Beaucillon, C. (2021). An Introduction to Unilateral and Extraterritorial Sanctions: Definitions, State of Practice and Contemporary Challenges. In C. Beaucillon (Ed.), Research Handbook on Unilateral and Extraterritorial Sanctions (pp. 1-17). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
25. Report of the Special Rapporteur on the Negative Impact of Unilateral Coercive Measures on the Enjoyment of Human Rights, Idriss Jazairy No A/HRC/30/45. (2015, August 10). URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/177/05/pdf/g1517705.pdf?token=Wb8YBELFA1ByfkVUS6&fe=true>.
26. Public Consultation on the United Kingdom's Future Legal Framework for Imposing and Implementing Sanctions. Government Response: HM Government. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a8242cae5274a2e87dc1ff0/consultation-uk-future-legal-framework-sanctions-government-response.pdf>.

Стаття надійшла 08.05.2024 р.

Ye. K. Karliuha, PhD Student

Odesa I. I. Mechnikov National University
the Department of General Legal Disciplines and International Law
24/26 Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: lizakarlyuga@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0003-6149-4657>

THE NOTION OF SANCTIONS IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW

Summary

The article explores the issue of sanctions in international law with a focus on defining the term. This topic has been of interest to researchers for many years, but there is still no universally accepted approach to resolving it, both in terms of international law doctrine and its sources. This lack of clarity in terminology creates practical problems related to controversial practices in applying sanctions and their subsequent legal assessment from the perspective of international law. Given the increasing number of sanctions regimes, it is crucial to address these issues urgently. While foreign legal literature has made systematic attempts to tackle this problem, domestic literature has not paid sufficient attention to the concept of sanctions. Taken together, these factors point to the expediency of conducting this study, which aims to outline the range of measures that are defined as sanctions in modern international law.

Based on the analysis conducted, it is argued that the science of international law adopts two approaches in defining sanctions. The first, broad approach suggests that the concept of sanctions should encompass coercive measures taken by the injured state individually as self-help in the form of countermeasures and retorsions to ensure compliance with the violated obligations by the offending state, as well as coercive measures taken collectively by the UNSC under Chapter VII of the UN Charter to restore international legality. Instead, the second, narrower approach defines sanctions exclusively as coercive measures applied by the UNSC under Chapter VII of the UN Charter. The author concludes that the narrow approach is currently regarded as prevailing in the science and aligns with the provisions of modern international law.

Simultaneously, attention is drawn to the widespread phenomenon of so-called «unilateral sanctions» in the world practice, the definition and legal nature of which also remain controversial. The review of existing definitions concludes that they all share the common understanding of these measures as coercive measures taken by a state, group of states, or international organizations without the approval of the UNSC, with the intention of compelling another state to change its policy. This understanding of «unilateral sanctions» distinguishes them from «sanctions» in the strict sense of the term and as defined by the prevailing narrow approach. Nonetheless, the practice of state relations shows the widespread use of these measures and their identification as «sanctions» in domestic legislation. This suggests that, in reality, there are two distinct coercive measures referred to as «sanctions» in today's international reality. These include coercive measures taken by the UNSC under Chapter VII of the UN Charter, as well as coercive measures taken by a state, a group of states, or international organizations without the approval of the UNSC to compel another state to change its policy.

Keywords: sanctions, coercive measures, retorsions, reprisals, countermeasures, unilateral sanctions.